

СТАНОВИЩЕ

от д-р Надежда Ангелова Стоянова,

доцент в Софийския университет „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки

професионално направление 2.1. Филология

докторска програма *Българска литература*

Автор: *Теодора Петрова Кашилска*

Тема: *Свидетелски почерци на българската литературна история (писателските мемоари за периода между двете световни войни)*

Научен ръководител: *проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-21-698 от 26.03.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Свидетелски почерци на българската литературна история (писателските мемоари за периода между двете световни войни)“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма *Българска литература*. Автор на дисертационния труд е Теодора Петрова Кашилска – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Българска литература и теория на литературата“ с научен ръководител проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Представеният от Теодора Петрова Кашилска комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;

- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларации за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет (само за докторантите зачислени до 04.05.2018 г.);
- становище от научния ръководител за готовност за предварително обсъждане на дисертационния труд.

Докторантът е приложил 6 броя статии.

Теодора Кашилска завършва бакалавърска специалност „Българска филология“ (2014) и магистърска програма „Актуална българистика“ (2015) в ПУ „Паисий Хилендарски“. В периода 2018 – 2021 г. е редовен докторант в Катедра „Българска литература и теория на литературата“ към същия университет.

2. Актуалност на тематиката

В последните десетина-петнадесет години в хуманитаристиката и в частност във филологическите науки се забелязва подновяване на интереса към документалната проза (редица конференции и научни сборници у нас и в чужбина са знак за това), а текстът на Теодора Кашилска на свой ред отразява тази актуална рефлексия към културната традиция. Въпросната тенденция може да бъде видяна като резултат от проблематизацията на „истината“ в контекста на все по-разностранните възможности за нейното модифициране. Тук се откроява и вторият актуален аспект в дисертационния труд на Теодора Кашилска – обръщането към разнообразието от стратегии (дискурсивни, наративни и др.), чрез които „истината“ може да бъде представяна, а впоследствие легитимирана или делегитимирана от институционално наложените модели към нея. Но още, съвременните хуманитарни изследвания все по-често се насочват към разоряването на разказите, към единичните, индивидуални истории, които моделират големите наративи. От тази гледна точка фокусът върху „личните“ наративи и техния диалог с колективно наложените модели е акцент на дисертационния труд, който още веднъж подчертава навременността на изследването. И не на последно място, в дисертацията се оглежда един голям свод от мемоарни текстове за двете междувоенни десетилетия, който в българското литературознание отдавна чакаше да бъде разгледан критично и задълбочено в по-пространен научен труд.

3. Познаване на проблема

Проблемът за свидетелския разказ в мемоарните текстове за периода между двете световни войни е разгледан от различни тематични, а и дискурсивни ракурси, контекстуализиран е адекватно, с много добро разбиране за особеностите на десетилетията, в които се поя-

вяват текстовете. Теодора Кашилска оперира свободно с богат набор от първична и вторична литература, умело я организира и класифицира.

4. Методика на изследването

С оглед на максимално пълноценното разглеждане на обхватния материал, в работата си Теодора Кашилска е използвала няколко изследователски подхода. Водещ е литературно-историческият анализ, който, съчетан с методите на социолитературния прочит, показва доброто познаване на процесите в българската литература и култура. При конкретната работа с мемоарните текстове докторантката прилага аспекти на междутекстовия, наратологичния, но и текстологичния прочит. Този комплексен подход към материала стъпва на предварителен и скрупулъзен библиографски опис, ексцерпция и систематизация на материала.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение, библиография и шест приложения в общ обем от 282 страници.

Уводните думи извеждат понятийния апарат на работата и разкриват сериозната в мащаба си задача да бъде оформена по-цялостна представа за корпуса от свидетелски разкази за литературния живот от 1918 до 1944, като в същото време разумно и премерено се задават ограниченията на изследвания материал. Тезисната заявка в началото на труда, стъпваща на идеята за моделиране на литературната памет чрез различните форми на приближаване и отклоняване на мемоарните от литературноисторическите разкази и институционално налаганите модели, в хода на анализа се разгръща, за да се стигне до някои от най-приносните изводи в работата.

Първата глава впечатлява с библиографската си широта и висока степен на концептуална обобщителност. В нея се описва процесът на издирване и подбор на мемоарите, набелязват се културноисторическите тенденции, които провокират публикуването на такъв тип текстове. Материалът се класифицира по различни принципи – жанров, тематичен и по статут на автора. Тази класификация свидетелства за систематичната, но и едновременно с това гъвкава мисъл на докторантката. Особено продуктивни са наблюденията върху някои реалности, върху типологично сходни сюжетни модели и пр., които обединяват или различават мемоарите. В подкрепа на Първа глава са и двете педантично изготвени приложения – Приложение № 1, представящо работен корпус от 81 писателски мемоара за разглеждания период, и Приложение № 2, което съдържа списък с шест граничните мемоарни текста.

Втората глава е фокусирана върху т.нар. „егонаративи“, представени през мемоарните свидетелства на Кирил Христов, Дора Габе и Богомил Райнов. Осмислят се опитите на авторите чрез автобиографичния текст да моделират собствения си литературноисторически образ съобразно определени културноисторически ракурси – продуктивно е проследяването на

романтичката героизация на поета в текста на Кирил Христов, но фигурите на романтичката са функционални и в мемоарните текстове на Дора Габе. Модификациите обаче се случват и под влиянието на промененото идеологическо статукво, както е в случая с мемоарите на Богомил Райнов. Тази и следващите глави се отличават със своята аналитичност и с вниманието си към детайла. Особен интерес за нашата литературна наука представлява набелязаната в Трета глава неравномерна динамика в конструирането на мемоарния образ на Христо Смирненски, в голяма степен повлияна от идеологически направлявания литературноисторически разказ за поета. Вторият автор, който е обект на тази глава, е Йордан Йовков, а анализът показва по-високата степен на последователност при конструирането на литературния мит за писателя. Изборът на примери и текстове, с които се работи, е много добре премислен, тъй като показва сложния, вътрешно противоречив и променлив процес на конструирането на паметта за авторите. Качество на труда е, че в него не се използват наготово предпоставени тези за даден литературен период и за определени фигури (макар че въпросните тези се познават много добре и се интегрират успешно в анализа), а се тръгва от конкретни литературни факти и текстови характеристики, за да се открият нюансите в отделните мемоарни разкази и в тези нюанси да се разпознаят различни конформистки, но и антиконформистки реакции, да се очертаят тенденции, колебания и изключения в литературната история.

В последната глава на дисертационния труд се обръща внимание на „панорамните“ мемоарни проекти. И тук Теодора Кашилска показва своята способност да работи с голяма по обема си първична литература, като в същото време съумява да прави детайлни бележки, като улавя фините отклонения в литературната памет. В тази глава е оценена значимостта на „Път през годините“ на Константин Константинов, на поредицата „Литературни мемоари“ и на „Спомени за културния живот между двете световни войни“ на Кирил Кръстев за формирането на съвременния литературен канон. Забелязано е ловкото избягване на „опасните“ за 60-те теми в текста на Константинов и интелигентното коригиране на едноизмерния идеологически разказ за националната ни литература при Константинов, Делчев и Кръстев, като наблюденията на докторантката са подкрепени с широк набор от литературноисторически свидетелства. Знак за дисциплинираната и старателна подготовка на тази глава са трите приложения. В Приложение № 4 е описана цялата поредица „Литературни мемоари“. Особено ценни са Приложение № 6, в което са представени годините, в които авторите са включени, общият брой спомени, добавените новите спомени и първи публикации в дадената поредица, и Приложение № 5, в което се проследява появата на автори в различните издания на книгата „Познавах тези хора“ на Борис Делчев (1968, 1974, 1996). Тези две таблици не са само формална статистика, а свидетелство за изключително сериозния и усърден издирвателски труд, както и за текстологичната акуратност при подготовката на интерпретативните наблюдения.

Информацията, изложена в тези приложения, може да се превърне в основа на нови научни изследвания.

На края на това представяне трябва да се открие едно съвсем немаловажно качество на труда – неговата ясна и добре премислена композиция, в която се вижда постъпателното разгръщане на тезите, като се върви от единичните фигури към окрупнената картина. Така организираният материал дава възможност за осмисляне на сложната динамика на българската литературна история. Стилистично текстът е оформен много добре.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Към документите са приложени шест статии върху мемоарните текстове на Дора Габе, Константин Константинов, Кирил Кръстев – всички те са доразвити впоследствие в дисертацията. Текстовете отразяват последователните занимания на докторантката по темата през годините и нейната много добра литературоведска подготовка. Статиите са преминали през процедура за анонимно рецензиране. Три от тях са публикувани в списание, включено в Списъка на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация на НАЦИД, а останалите три са в издания, включени в Националния референтен списък. Дисертационният труд и приложените шест статии свидетелстват за задълбочената и самостоятелна мисъл на докторантката, за нейната способност да създава авторски и приносни за литературната наука текстове.

7. Автореферат

Авторефератът е в обем от 32 страници, в това число библиография и списък с приноси. Текстът представя точно и в пълнота наблюденията и заключенията на дисертационния труд. Изведени са седем приноса, които коректно отразяват основните научни достойнства на изследването.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Дисертацията на Теодора Кашилска стига до редица ценни за литературната ни наука наблюдения, които могат да се превърнат в основа на бъдещи научни изследвания. По тази причина бих препоръчала на Теодора Кашилска своевременно да подготви и да издаде дисертацията си като книга, защото текстът има всички качества да бъде в дългосрочен план полезен за научната ни общност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Теодора Петрова Кашилска „Свидетелски почерци на българската литературна история (писателските мемоари за периода между двете световни вой-

ни)“ е **оригинално научно изследване**, в което се вижда високата литературноисторическа компетентност на авторката. Текстът е резултат от добросъвестна, бих казала още ревностно отдадена и професионално прецизна работа с първичната мемоарна литература и пространно проучване на научните изследвания по темата. Дисертацията показва задълбоченото и самостоятелно осмисляне на проблематиката, свидетелства за способностите на Теодора Кашилска аналитично да разгръща наблюденията си и да гради концептуално значими за българската литературна наука тези, които да излага в завършен и идейно единен авторски текст.

Представеният научен текст **отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.**

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Теодора Петрова Кашилска в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки., професионално направление 2.1. *Филология*; докторска програма *Българска литература*.

02.05. 2024 г.

Изготвил становището:

(подпис)

доц. д-р Надежда Стоянова